

Antonio Mª Labaien

Antonio Mª Labaien, 1988.eko urtarrilaren 2an jaio zen, Tolosan. Bertan Eskolapioen ikastetxean egin zituen lehen ikaskizunak eta, ondoren, Zaragozako Komertzio Eskola Nagusian amaitu zituen. Familiak Tolosan zuen industriari sartu zen lanean. 1931.ean Tolosako EAJ-ren zinegotzi aukeratu zuten eta handik bi urte barru alkate, 1933. urtean. 1936. gerratean ifarraldera ihes egitera behartu zuten. Lapurdiko Saran egin zituen zortzi urte eta, ondoren, giroa baretu zenean, ostera Tolosara itzuli zen. Hemen eman ditu bere urteak harik eta iragan urriaren 12an hil zen arte. G.B.

Labaienen lana, lan anitza eta ugaria izan da. Oso polifazetikoa izan den autore horietakoa dugu. Horren arabera "Argia" aldizkari-ko "Egutegia" atalean idatzi zuen urte askotan; aipagarri gertatzen da "Aralar" izeneko lana. "Pyrenaica" aldizkari-ko kolaboratzaile, izengoiti ugari erabiliaz. 1930-1936 urte bitartean "Yakintza" aldizkarian, euskaraz zein gaztelaniaz idazlan asko egin zuen. Saran erbesteratua egonik, "Gernika" aldizkarian agertzen dira be-

re lanak. Baita ere ikus daitezke bere idatziak honakoetan: "Euskal Esnalea", "Euskal Erriaren alde", "Euzko Gogoa", "Gure herria", "Egan", "Karmel", "Muni-be", "Boletín de la RSBAP", "Oler-ti", "Zeruko Argia", "Agur", "Goiz-Argi".

Bere lan ugarien artean bereiz daitezke honako hauek: *Elizanburu*, Donostia, 1955, Escelicer etxeak argitaratua; *Compendio del poema "Euskaldunak" de Orixé*, Zarautz, 1950, Itxaropenak argitaratua. Baina, Labaien euskal antzerki munduan dugu, batez ere, aipatua eta ezagutua.

Oso gaztea zelarik euskal antzerki munduari lotu zitzaion eta Piarres Lartzabalekin batera, mende honetako euskal antzerki-gintzaren zutoin sendoena izan zela baieztatzen du Patrik Urkizuk: "Labaien hegoaldean eta Lartzabal iparraldean XX. mendeko zutabe nagusienak izan dira". Aipagarri dira bere gerraurreko eta ondorengo lanak, batipat gerra aurrekoak.

22 urte zituela, 1920. urtean, Donostiako udaletxeak bere "Txinperta buruzagi" teatro lana saritu zuen. Harrez gero, ia eten-

gabe antzerki-lanak sortu eta argitaratu ditu, bidenabar sari asko irabaziaz. 1930. urtean, Santo Tomas egunez bere "Euskal Eguna" lana saritua izan zen. 1932. urtean, zenbaitek "Aitzolen Bealaunaldi" deitutako garaian, "Antzerti" aldizkaria sortu zuen eta honekin jarraitu zuen 1936. urtean guduak uztera behartu arte. 54 zenbaki agertu ziren. Aita Onaindiak esan digunez "zein baino zein teatro-lan bikainagoak". Ondorioz, antzerki giroa goi-mailara igo zen. Eugenio Arozenak baieztatu digunez, aldizkari guztiz garrantzitsua da garaiko teatroa ezagutzeko.

Ugaria, oso ugaria da bere teatro lana, bai originaletan, bai itzulitakoetan. Horra A. Onaindiak ematen digun zerrenda: "Txinparta buruzagi", Donostia, 1921, "Ostegun gizona", Tolosa, 1930, "Euskal-Eguna", 1931, Maya, Tolosa, 1932, "Mateo Txistu", Tolosa, 1932, "Iparragirre", Tolosa, 1933, "Berezi" Tolosa, 1934, Henriette Charasson-en "Separation" frantzesez idatzitako antzerkiaren itzulpena, "Irri-itzaldia", Tolosa, 1934, Antzinako "Joyeux Sermon de Mariage" batetik itzulia, "Gizon bizarpeituti eta Emazte bizartutsi...", Tolosa, 1935, "Iruñ seme", Tolosa, 1936, "Muga", Baiona, 1954, "Lurrikara", Guatemala, 1955, "Jostuna", Baiona, 1956, "Petrikillo", Donostia, 1956, "Jokua ez da errenta",

Zarautz, 1960, "Galtzaundi", Donostia, 1961, "Malentxo alargun", Tolosa, 1962, "Bai esalea, Ez esalea", Zornotza, 1963, A. Brecht'en "Der Ja sager and der Nein sager", euskaraz, "Gizona ta Kidea", Donostia, 1963, F. Dürrenmatt-en "Der Doppel-bean-ger", euskaraz, "Neskatilla ez-kongai", Donostia, 1964, lonesko-ren "La jeune fille a marier", "Su ta gar", "Les assureurs", euskaraz, "Domenjon de Andia", Zarautz, 1965, "Gipuzkoako Erregia", 1965 "Su emailleak", 1966, Max Frisch-en "Die Brandstrifter", euskaraz, Pestaburu, 1967, Perretxiko jatea, 1967, "Lapikoa", Zornotza, 1969, "California.... Kuku", Zarautz, 1969, "Agar'en seme Ismael", Zarautz, 1937, "Messer", Rousseau-ren "Le devinder village", euskaraz, "Bastian eta Bastiane", "Mamuak", H. Ibsen-en "Gengagere", euskaraz.

Hauetaz gain eta hau gutxi ez izanik, antzerkiari buruzko kritika lan ugari burutu du Labaienek: "Antzerti"n, "Yakintza"n, "Egan"en, "Euskera"n. Oso gogoan izateko lana da honako hau: "Teatro vasco", 2 ale, Auñamendik 1965. urtean argitara emanak.

Azken urteotan, bere antzerti lanak alde batera utziak zituen. Aita Onaindiak, berarekin edukitako solasaldi bat laburtuaz, A.M. Labaien-en erantzuna ematen digu: "Azken urteotan giro galgarrria sortu bait da gure artean.

Euskaltzale gazteek artutako joera ez zan egokiena euskal kulturarentzat. Beste ekintza bideak, bortxa, indarkeria ta iraultza bere gogokoago zituzten eta atzera arazi dute euskal teatroaren aurrerapena. Azpi-jan eta bekaizkeria ere ez dabilta aien alegiñetatik urruti. Au guztia dala-ta, beste kultura zeregiñetan leia-tzea atsegiñago zait, eta bide ontatik jarraitzen dut".

Gerraondoan ere "bere lana estimatzekoa da itzultzaile bezala" Patrik Urkizuren hitzetan. Baina ez horretan bakarrik, zeren "50eko hamarkadan lehenbizikoa izan zen euskal antzezlanei buruz informazioa emateko orduan".

Baina Labaien ez zen gazteek hartutako bidearen oso aldekoa atera. 60ko hamarkadan, *Jarrai* antzeztaldea sortu zen ga-

raian, Arestiren eta beste zenbaiten eraginez antzerkiari beste ta-jukera bat eman zitzaion "eta momentu hartatik atzera samar geratzen hasi zen. Hala ere, beti egon zen puntaren puntan", Xabier Mendigurenen hitzetan. Patrik Urkizuk esango digu: "Egia ez zela gazteek egiten zutenaren oso aldekoa". Ondoren Labaien beraren hitzok aipatzen dizkigu: "Teatroa berri behar omen, ondo dago asmoa. Baina "Katua zinkezko teilatuaren gainean" eta antzeko berrikeri ezerezak egitekotan hobe da klasikoan gelditu".

Amaitzeko, esan dezagun zenbait antzerkilariren hitzak honeratuz, A.M. Labaien jaunak, alde edo moldez, euskal antzerkilarianari buruz egindako lan erraldoiak merezi duela bere bizitzan egin ez zaion moduko omenaldi berezi bat.

G.E.

EGAN-en kondairarako apunteak (I)

1. Historia-izpiak

1948. urtean, "Real Sociedad Bascongada de Amigos del Pais" Boletinaren eranskin moduan sortu zen *EGAN* aldizkaria. Lehen aleak 32 orri besterik ez zituen, haietako 12 euskaraz. Garai haietarako izugarriko aurrera-

kuntza zen eranskina, oso zaila baitzen euskaraz argitaratutako zerbait topatzea. Beraz hasiera batean elebiduna izan zen. 1954. urtean euskara hutsean idatzirik aldizkari literario bihurtu zen. Urte horretan "Julio Urkixo Euskal Filologji Mintegia" sortu zen, honek